

Na put se mora poći

Izbor iz žurnala anarhije/ blok 45: jesen 2023. – zima 2024.

Aleksa Golijanin

2024.

Sadržaj

Naši „Žurnali“	5
MEKANI BRODOVI: dokumentarni film o Kugla glumištu (2022)	7
MEKANI BRODOVI, u prolasku kroz Beograd (osvrt)	20
Komplet Pazolini: novo izdanje	26
Žan Hans ARP: DADALAND, novo izdanje	34
O nekim društvenim ritualima ili Nikada ne glasaj	40
Na put se mora poći	47
Distribucija, podrška, dalja razrada	50

„... Ipak, nešto je jasno. Svako ko prestane da se igra 'politike', ko razveže svoja očekivanja od sfere moći, ko odoli tom strahovitom pritisku režimskog ili antirežimskog konformizma (u Beogradu ne možete opstati u najširem 'kulturnjačkom' miljeu ako se prethodno ne legitimirate nekom antirežimskom doskočicom, s liberalnih, dakle malograđanskih pozicija, naravno; i dalje možete biti svinja, đubre, najgori oportunist i šćardžija, ali takvo legitimisanje vas razrešava svih grehova), svako ko odbaci oportunistički rezon i pređe na odlučno etički i *urkomunistički* stav – zajedništvo, kvalitet naših odnosa, a ne opsednutost 'materijalnim uslovima', ne ekonomska ucena i vlast (sve suprotno marksističkim levičarima, koji ostaju u rupi opsesivnog materijalizma) – unosi u taj delirijum nešto istinski subjektivno, dakle ljudsko, čime i nehotično drži taj prolaz otvorenim za još nekog, ko se u ovom trenutku još koleba ili misli sve suprotno. Ne mora se biti Debor, ne mora se biti neki licencirani 'autor', treba samo *svakodnevno svedočiti taj etos*. Prilika ima bezbroj. I to nas onda vodi dalje, budi drugačije raspoloženje, stvara nove situacije i konstelacije, otvara neki novi prostor. Nije da nemamo šta da radimo.“

– „O nekim društvenim ritualima ili Nikada ne glasaj“, 2023.

Ж
001/2024

**MEKANI BRODOVI
PAZOLINI
ARP
O NEKIM DRUŠTVENIM RITUALIMA
ILI NIKADA NE GLASAJ
NA PUT SE MORA POĆI**

IZBOR IZ ŽURNALA ANARHIJE/ BLOK 45/ 2023-2024.

13,5 x 20 cm, 48 str.

Naši „Žurnali“

Ovo probno izdanje treba samo da dočara još jednu formu u kojoj se izražavamo: pored knjiga i bukleta, povremeno emitujemo i „Žurnale“. Praktično, to je email-lista ili „bilten“ (kako se to nekada i zvalo; na anglobalkanskom, „njuzleter“), na koju svako može da se prijavi ili da je, preko arhive, prati i ako nije član liste:

<http://groups.google.com/group/blok45>

Lista je jednosmerna, nije diskusiona, zato što bismo se tako još više udaljili od onoga što i dalje najkritičnije izostaje: od redovnije neposredne razmene.

Žurnali nemaju nikakvu satnicu, emituju se kad ima nešto novo, recimo, neko novo izdanje, ili kada najavljujemo neki događaj, bilo neko naše ukazivanje u stvarnosti ili nešto što rade drugi. Ta forma služi i kao radna površina za isprobavanje nekih ideja. Preko nje idu i izveštaji o tome kako stojimo s resursima – uvek u komotnom rasponu od tankih do nikakvih – što je onda, u nekim kritičnim trenucima, vodilo u akcije nabavke opreme neophodne za lakši rad, kao i u druge oblike podrške.

Sama forma je nastala u iznudici, u nedostatku drugih kanala, na primer, nekog štampanog glasila (opet, ne u uobičajenom žurnalističkom smislu, već kao platforme ili foruma za razvijanje ideja) i učestalije žive razmene – bez koje ni neki list ne bi imao mnogo smisla. Taj nedostatak kontinuiranog dijaloga i „dalje razrade“ treba zamisliti kao reči uvek ispisane najalarmantnije crveno i to je u ovom izboru žurnala glavna vezivna nit. Najveći i najuporniji paradoks celog ovog iskustva je u sledećem: interesovanje se nastavlja, glas se stalno širi, naša izdanja se uvek iznova otkrivaju (i zato je važno da sve bude dostupno i slobodno), očigledno je da najrazličitiji ljudi u tome nalaze nešto za njih važno i uzbudljivo, komplimentata i dobrih utisaka za tri života, itd., ali drevni običaj *peripatetičkog dijaloga* (dođe tako čoveku, da zvizne neki takav izraz) – u hodu, u Velikoj potrazi za izlazom iz ove naše kulturne klopke – kao da nikada nije ni postojao. Meni je to neverovatno. I potpuno neprihvatljivo, naravno.

Sami tekstovi nisu ni eseji, ni članci, niti neka druga uobičajena književna ili žurnalistika forma, već prosto javljanje, koje se, često i neplanirano – mada nikad slučajno – razvija u komentare i razmišljanja o stvarima koje nas najviše zaokupljaju. U osnovi, kad se sve to prati iole duže, ili kad se ovako osvrnem, vidi se da ne pokušavamo toliko da dođemo do nekih „odgovora“ – mada verujem da ima i toga, dovoljno dobrih, za pomak s mrtve tačke – koliko da se uopšte vidi koja su prava pitanja.

Kao primer, mogli su se navesti i neki drugi žurnali, ali ovde prenosim nekoliko poslednjih (od kraja 2023. do samog početka 2024), koji se dotiču nekih upornih neuralgičnih pitanja, u kombinaciji s najavama nekih događaja ili naših novih izdanja, čiji sadržaj potpuno nadilazi ovu sve strašnju i skučeniju stvarnost, što i jeste manevar kojem najupornije težimo. Ipak, ponekad se morate osvrnuti i na taj glib u kojem se batrgamo, reklo bi se, sve beznadežnije. Kako nemamo nameru da u tom sportu provedemo svoje dane na ovoj planeti, uzvraćamo novim uvidima i predlozima, idemo dalje, daleko izvan i iznad svega toga, kako znamo i umemo.

U ovom obliku, žurnali su donekle prilagođeni, ispravljani u nekim stinijim greškama i, tu i tamo, prošireni s još nekim objašnjenima ili zapažanjima.

Na kraju, jedna od najvažnijih stalnih poruka s naše stranice: DISTRIBUCIJA, PODRŠKA, DALJA RAZRADA.

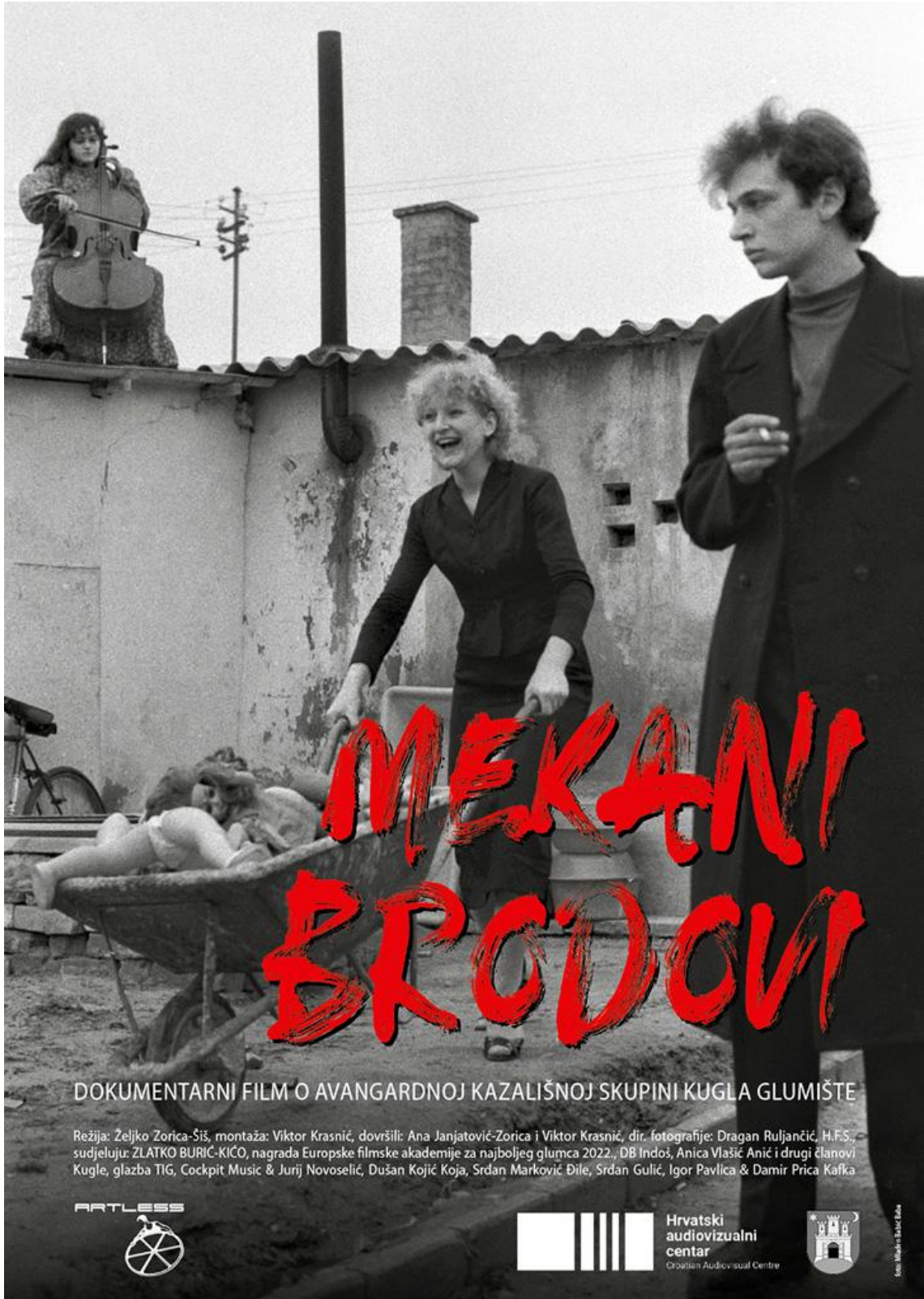
AG, januar, 2024.

MEKANI BRODOVI: dokumentarni film o Kugla glumištu (2022)

Ponedjeljak, 30. oktobar 2023, 9:49

U ovom žurnalu:

1. MEKANI BRODOVI ponovo u Beogradu
2. Vredelo je biti Kugla
3. Odjavna špica

DOKUMENTARNI FILM O AVANGARDNOJ KAZALIŠNOJ SKUPINI KUGLA GLUMIŠTE

Režija: Željko Zorica-Šiš, montaža: Viktor Krasnić, dovršili: Ana Janjatović-Zorica i Viktor Krasnić, dir. fotografije: Dragan Ruljančić, H.F.S., sudjeluju: ZLATKO BURIC-KIČO, nagrada Europske filmske akademije za najboljeg glumca 2022., DB Indoš, Anica Vlašić Anić i drugi članovi Kugle, glazba TIG, Cockpit Music & Jurij Novoselić, Dušan Kojić Kojca, Srđan Marković Đile, Srđan Gulić, Igor Pavlica & Damir Prica Kafka

ARTLESS

Hrvatski
audiovizualni
centar
Croatian Audiovisual Centre

foto: Marko Tadić Baka

MEKANI BRODOVI su jedna od prvih velikih Kuglinih predstava, još iz 1977. U Beogradu je prvi put izvedena 1978, na 12. Bitefu. Sada nam stižu kao dokumentarac o Kugla glumištu, od početka do danas.

Najava festivala *Slobodna zona*

Autor: Ur-Kugla, Željko Zorica Šiš (1957–2013)

Željko Zorica Šiš i DB Indoš, 1977.

Film dovršili: Ana Janjatović-Zorica i Viktor Krasnić (između ostalog, bubnjar benda ŠUMSKI)

Učestvuju: Kugle, prijatelji, saputnici, bliži i dalji (ili recimo paralelni) savremenici.

Studio Artless, Zagreb, 2022, 88 min.

Više o KUGLI

Obavezno pogledati-poslušati: ŠUMSKI (Zagreb), „Pravi izlaz“, sa Kićom Burićem, sa albuma *Ostrvo ledenog kita* (2018)

Da će film uskoro doći u Beograd čuo sam od Kornela, iz ŠUMSKOG, jednog lepog subotnjeg prepodneva, u Makedonskoj, onih dana dok sam još levitirao Bulevarom... Ali Kornel tada nije znao da mi kaže tačan termin. Koji dan posle toga, stigla je neočekivana poruka iz Zagreba, od Ane Janjatović-Zorice, iz *Studia Artless*, koautorke filma: potvrdila je, 5. XI, u 19 č, u Dvorani KCB. Rezervisane dve karte, za Stevu Glušca i mene.

To je bilo tako lepo. Nikada pre nisam bio u kontaktu sa Anom, ali ona se raspitivala i dobila od Sente moj broj (DAF). Ana, još jednom, od srca hvala!

Ana Janjatović Zorica i Kićo Burić, u razgovoru o filmu, Kino zona, Zadar, 6. X 2023, foto: Zblace.

Beogradsku premijeru MEKANIH BRODOVA dočekujemo u prilično zategnutom izdanju:

– Prezentacija transkripta filma KUGLA GLUMIŠTE, iz 1981, sada je pojačana i bolje zaokružena, i to možete pogledati odmah (ili preuzeti s naše stranice kao ilustrovani PDF ili gala-buklet).¹ Pored toliko toga drugog, Šiš je u tom filmu bio koautor najdužeg i meni najdražeg segmenta, „Ljubavnica s Marsa“ (mislím da je zamisao njegova, a detalji razrađeni s Kićom i ostalima), u kojem je i tumačio lik večitog revolucionarna Gusjeva...

---

¹ <https://anarhisticka-biblioteka.net/library/kugla-glumiste-kugla-glumiste>

Drug Gusjev (Šiš) i *indžinjer* Lost (Kićo), u svojoj marsovskej misiji.

– Tu je i naš prvi buklet o Kugli, reprint temata iz prvog broja časopisa GORDOGAN, iz 1979. To sada nisam stigao da malo doteram, ali i ovako je dovoljno dobro.²

---

² <https://anarhija-blok45.net/tekstovi/sto-je-kugla-2016.pdf>

mekani brodovi su predstave...

(bilješka u festivalskom Bulletinu
br. 4 na **Danima mladog teatra**, Za-
greb, 8. 12. 1977.)

što:

mijenjaju okoliš
pokazuju slike
su ponosne
uče od prolaznika
uobičajaju ljepotu i snove
dražesno koketiraju s kićem
ljupko kreću ulicom
bude oči
i uši
i sve

zatim:

pokazuju kako ljudi žive u
kućama
pokazuju velikog guštera koji je
lijep i koji se mijenja

Predstavu čine

PROLOG i

1. slika »Nepomične stva-
ri«
2. slika »Žena s prstenom
od malahita«
3. slika »Kako je Ivan bio
u cirkusu«
4. slika »Svijet maski«
5. slika »Im Wunderschö-
nen Monat Mai«
6. slika »Bijela slika«

Ukupno: 6 slika

86 gordogan

Ne znam kakav je film, video sam samo neke deliće, koje možete pogledati i u najavama *Studia Artless* ili *Slobodne zone*. Ali pretpostavljam da sledi ono što je i najavljeno: pravi dokumentarac, s mnogo priloga iz prve ruke!

Pogledajte najave, materijale o filmu, Kugli i Šišu, naše buklete! I obavezno: spot ŠUMSKOG, s Kićom Burićem, za song „Pravi izlaz“!

Vidimo se tamo.

Toliko u ovom javljanju, hvala na pažnji, živeli, čao

a.

šalji što dalje

NEPREKIDNI POTLAČ ANARHIJE/ BLOK 45

DISTRIBUCIJA, PODRŠKA, DALJA RAZRADA

anarhija/ blok 45: knjige, bukleti, žurnali

ANARHISTIČKA BIBLIOTEKA (zajednička arhiva)

Ako ste našu poruku dobili preko nekog drugog, a želite da se prijavite na listu, samo pošaljite e-mail na [aleksa.golijanin\(at\)gmail.com](mailto:aleksa.golijanin@gmail.com) ili se, još bolje, sami prijavite na <http://groups.google.com/group/blok45> („pozivnice“ često završavaju kao spam).

Ako ne želite da primete naše poruke pošaljite e-mail sa tekstom „ne želim“ u telu poruke i zaboravite da se sve ovo uopšte dogodilo.

Ako ste poruku dobili preko nekog drugog, a ne želite da ih primete, javite se tom drugom; te liste i adresari nisu naš domen.

(Odjavna špica je ista u svim Žurnalima.)

MEKANI BRODOVI, u prolasku kroz Beograd (osvrt)

Utorak, 7. novembar 2023, 12:28

U ovom žurnalu:

1. MEKANI BRODOVI: obavezno pogledati opet
2. Problem
3. Odjavna špica

(Podaci o filmu i autorima, iz prethodnog žurnala, itd.)

Rekao sam Viktoru (koautoru i montažeru), odmah posle projekcije: mnogo bolje od svega što sam mogao očekivati. Bravo za njega i Anu – i za celu ekipu! Izuzetan dokument. Bogat, nabijen, dinamičan, lucidno i besprekorno montiran (u tom pogledu, čist trijumf), koji drži pažnju od početka do kraja. I ne tek uzgred: s muzikom koja je trenutno nešto najbolje što možete čuti na svemirskim radio-valovima (na zemaljskom radiju toga nema).

Jedina „mana“ filma je što ne traje recimo tri sata, umesto sat i po. Završava se prilično naglo, odmah posle epizode sa snimanjem filma za TV Beograd 1981, što je obrađeno samo ukratko – iako je to priča u priči, o čijim bi se detaljima moglo raspredati unedogled. (Zato je epizoda s nastupom Kugle na Dubrovačkim letnjim igrama 1980, s predstavom *Ljetno popodne ili što se desilo s Vlastom Hršak*, obrađena maestralno.) Ali opet, odlično vođeni i sjajno ukršteni razgovori – razgovore su uglavnom vodili Suzana Marjanić i Željko Zorica Šiš, i to je bilo ključno za kvalitet tog aspekta filma – razni arhivski snimci, s mnogo izjava za tetoviranje... Recimo, kad Šilo (Kuglin Kapetan Bifhart), kao iz topa, odgovara na pitanje o „jeziku“, odnosno, na kritiku zbog odbacivanja dramskog teksta... Da je to mogao da čuje, i Rolan Bart bi se pokrio ušima.

Posle su Ana Zorica i Branislava Brana Stefanović odgovarale na pitanja iz publike i rekle još ponešto o filmu – i to izvanredno. Tako poletno, artikulisano, promišljeno. Mislio sam da toga više nema. Ljudi verglaju na sve strane, o svemu i svačemu, ali uglavnom ne zборе ništa. Ovde je svaka reč imala svoje opravdanje. Usput smo mogli da čujemo još neke detalje o Šišovoj prvobitnoj zamisli, koja se nažalost nije mogla u svemu rekonstruisati, kao i o još nekim aspektima svakodnevnog života i delovanja Kugle. Kakva avantura, kakav dobar način da se bude živ!

U najkraćem, sjajno veče, izuzetan događaj. Pre projekcije sam i upoznao Anu, Branu i Viktora. Koliko znam, nije bilo najavljeno da će biti prisutni i autori. Ali, dok sam na ulici čekao tandem Glušac & Glušac, ugledao sam Anu kako ulazi u KCB – to je morala biti ona, pomislio sam, na osnovu fotki koje sam ranije video... Svakome od njih poklonio sam najnoviju verziju bukleta s transkriptom Kuglinog filma iz 1981, a Ani još i ona naša dva Makavejeva¹ (nisam poneo više, nisam očekivao da ću ih videti). I posle sam još malo pričao s njima, u stvari, najviše s Viktorom. Ali onda je već počeo postprojekcijski raspašoj, Ana i Brana okružene prijateljima, traženje rasute ekipe, itd., tako da se u tom malom metežu pogubismo. Verujem ne zadugo!

---

¹ *Poljubac za drugaricu Parolu* (reprint) i *Lov na stvarnost* (izbor tekstova, ur. AG i Steva Glušac). Videti na <https://anarhisticka-biblioteka.net/category/author/dusan-makavejev>

što je kugla ?

„Kugla pronalazi slike, simbole i priče koji bi bili razlogom zajedništva.“

„Kugla brani dostojanstvo mašte i života naspram agresivnosti i samoći.“

A onda, problem: povratak u stvarnost. To sad i ne znam kako da izrazim – mada sam na to upozoravao i ranije.

Preskačem sve ostale detalje filma, koje ionako ne mogu da dočaram. Nadajmo se da će film moći da se pogleda još koji put u Beogradu ili da će neka njegova kopija ostati i ovde – ili da će postati dostupan u nekom trenutku, budući da svakako nije reč o filmu namenjenom komercijalnoj distribuciji. Ali zašto govorim o problemu?

Film MEKANI BRODOVI prikazuje strasti, stremljenja i zamah iz jedne druge epohe, nepojmljivo bogatije kada je reč o raznim ljudskim pokušajima izlaska iz kaveza ove kulture. To je glavna razlika u odnosu na trenutak u kojem nas film zatiče. Od te orijentacije i od te posvećenosti, koje ovaj film tako snažno dokumentuje, danas nije ostalo skoro ništa – sigurno ne u nekadašnjem rasponu i zamahu. *I to se ne može vratiti. Ali to jednostavno mora početi da se dešava opet.* Ova stvarnost se mora proširiti, inače ćemo se pogušiti. Ali to može početi da se dešava opet samo iz najdublje potrebe. Neće početi da se dešava samo iz glave, samo na osnovu svesti da bi tako nešto bilo dobro ili da je reč o nečemu nasušnom. To se ne može postići na silu, ubeđivanjem, nagovaranjem, zavođenjem. Mora doći iznutra, odozdo, kao „tiranska potreba“, koja će onda početi da stvara nove forme, sopstvena uporišta, okupljališta, kanale.

Ta potreba se već dugo ne oseća – osim tu i tamo, među raspršenim pojedincima (ta raspršenost je dobra, kao znak lične autonomije i nepoverenja u sve otuđene kolektivitete; ali je i loša, kao znak izolacije, koja svakog vuče u neki oblik stvrdnjavanja, tromosti, konformizma). I to je ono što je u ovom dobu najstrašnije. Život – neko bolje, uzbudljivije, smislenije iskustvo, lično i zajedničko, kreirano autonomno, ne po bihevioralnim klišeima iz najnovije ponude – kao da više ne zanima nikog. Posle filma, padate nazad u tu prazninu. I to onda treba podneti – i nekako nastaviti dalje. To nam je polazna tačka. Neki jači odgovor, lični i zajednički, svakako je potreban.

Ne pričam ovo samo zbog Kugle. Mislim na sve čime se ovde bavimo. Ono oko čega smo ovde počeli da se okupljamo, godinama unazad, jesu ljudi, ideje i pokušaji (eksperimenti) koji su *proširivali* stvarnost. Svaki od tih pisaca ili mislilaca, koje tako rado čitamo, formirao se u uslovima 1) potpune i strastvene lične posvećenosti i 2) skoro neprekidne razmene s drugima. To su ključni elementi. Prvi se apsolutno podrazumeva, a bez onog drugog – bez intenzivne razmene i dalje razrade – u najboljem slučaju (ako mogu da budem tako neskroman), dobijate samo ovakve samouke šlosere kao što sam ja! Nasuprot tome, imate one koji ovu stvarnost – kao umetnici, pisci, mislioci – sužavaju ili zadržavaju u datim, uvek preuskim i degradirajućim okvirima. Isprobajte ovu podelu na ma kojem nizu konkretnih primera. Da vidimo ko ili šta proširuje stvarnost, a ko ili šta je sužava.

Kaže Džulijan Bek, na jednom mestu:

„... ne možemo se natjerati da uistinu poduzmemo nešto više od sitnih liberalnih gesta jer zapravo ne osjećamo ono u što vjerujemo. Ne možete više razdvajati. S tim je gotovo. S pošasti razdvajanja. Ne možete govoriti o promjeni i ostati nepromijenjeni“ (Julian Beck, *Život teatra*, 1972, DAF, Zagreb, 2012).

Mora se ići dalje od te ravni „sitnih liberalnih gesta“, sitnih sranja, tih brabonjaka autoerotskog „samoizražavanja“, paradnog „aktivizma“, dokazivanja sopstvene nenaivnosti (politikantskih naklapanja na svaku aktuelnu „kosku“), karijerizma, oportunitizma, jajarenja, celog tog gnusnog prenemaganja.

Ali sad i ne znam šta više da kažem o tome. Ni ovakvi vapaji neće učiniti da to počne da se dešava opet! Makar sam to još jednom izrazio, za sebe. Ali prosto je, kao što je i neumoljivo: **BUDUĆNOST ĆE BITI DELFIN U SUNČANOJ NOĆI** – ili je neće biti. A s njom ni nas, ovde i sada, sigurno ne u nekom obliku vrednom pomena.

Ovo, dakle, nije toliko osvrt na film, koliko na ono na s čime nas je film tako neumoljivo suočio: s našim trenutkom, s našim sredinama, s nama samima, s tom strašnom prazninom. To je ono o čemu sam posle filma pričao sa Stevom Glušcem i bratom Paunom, gde je uglavnom Steva davao šlagvort sa svojim zapažanjima i iskustvima iz te ranije epohe. Ali šta god da je bilo, ako naš lični i zajednički odgovor ne bude jači i maštovitiji, propadosmo načisto.

Hvala Šišu, Ani, Brani i Viktoru na ovom moćnom podsticaju!

Još jednom, drugovi i drugarice kulturnjaci, postarajte se da se ovaj film prikaže negde opet.

Toliko u ovom javljanju, hvala na pažnji, živeli, ćao

a.

šalji što dalje

(odjavna špica)

Komplet Pazolini: novo izdanje

Petak, 29. decembar 2023, 12:23

U ovom žurnalu:

1. Pjer Pa, u novom ruhu
2. Robovi (o malograđanskoj „opoziciji“ u Srbiji)
3. Odjavna špica

Ove godine nas je baš krenulo: ja dve operacije, sad i keva jednu, samo s košmarnim posledicama. Ovde u kući nam je i dalje bolnički režim, dežurstvo non-stop – mada to sad ide nabolje (da odmah kucnem u drvo). Samim tim, možemo da se malo osvrnemo i na neke druge stvari.

Pre toga, da se izvinim svima kojima nisam odgovorio na mailove ili neke druge poruke. Gusto beše. Ali u tom bunilu polako sam nalazio neku dobru rutinu. I onda sam, začudo, uspeo da relativno lako uradim neke stvari koje sam odlagao bar godinu i po: prebacivanje bukleta u novi format (13,5 x 20 umesto „čistog“ A5), a onda i još ponešto. To je inače prilično dosadan, tehnički posao – mada ne skroz, često vam sine nešto novo (na primer, neki kraći bukleti spojeni su u veće, dobro povezane celine) – ali to mi je sada pomagalo da se saberem, između dva menjanja pelena, previjanja, kuvanja čorbuljaka i ostalih stvari.

Na sajtu i dalje stoje „stari“ formati, za većinu naslova, ali taj „novi“ format je ionako važniji za štampu, odnosno za štand. Ali sada, prvo nešto što je ostalo u starom formatu, ali je opet osvanulo u novom ruhu: PAZOLINI!

Ili tačnije, Komplet Pazolini: „Povratak svitaca: izbor tekstova, 1959–1975“, u pet povezanih bukleta.

To sada ide redom, kao što bi bilo i u knjizi, ali uz razne dodatke, nove ili drugačije ilustracije, itd. Ostaje „komplet“ od pet bukleta, u jednoj kutiji, jer je još otvoreno za proširenja i izmene – a i zato što se ljudima sviđa baš tako. Ali, kako su neki bukleti došli do granice onoga što ta forma može da izdrži, još ćemo videti šta ćemo s tim.

To je sada KONAČNO osvanulo i u pravoj web prezentaciji, odnosno u Anarhističkoj biblioteci:

<https://anarhisticka-biblioteka.net/library/pier-paolo-pasolini-povratak-svitaca-sr>

Jedan od najvećih poduhvata do sada, koji je mogao biti i veći – jer je to s Pazolinijem tako, dobrog materijala ima na pretek – ali koji ćemo sada pustiti da malo odstoji u ovom obimu.

Izbor i raspored ilustracija u bukletima i u toj web prezentaciji nisu sasvim podudarni, ali tekstualno je to ista stvar.

Već ćete videti šta ima novo ili kako to izgleda u ovom rasporedu, ali ovde izdvajam samo jedan preuzet sadržaj – jedini takav, u celoj zbirci: jedan stari intervju, iz 1970, koji je Pazolini dao Mladenu Machiedu, za zagrebački časopis *Filmska kultura*.

„Slobodu
shvaćam
kao
pogibiju
od
namjerno
traženih
rana“

S Pier
Paolom
Pasolinijem
flash -
razgovor
vodi
Mladen
Machiedo

MLADEN MACHIEDO I PIER PAOLO PASOLINI

(Snimio: BRANKO GAVRIN)

Prezentacija tog materijala od početka je bila polemička – nisam se libio da se nadovezujem, s raznim komentarima i tezama, to i jeste svrha ovog našeg pokušaja – ali mislim da je to sada još naglašenije, valjda i preciznije. Dalje nadovezivanje, neka jača i povezanija razmena između nas – ili i mimo nas, svuda – to ostaje kritično. Ne znam šta bih sad mogao da dodam onome što sam već pisao o tome, a da se neko ne uvredi. Ali stvar je prosto u tome što bez te razmene nema razvijanja i produbljivanja misli, izraza, iskustva, odnosa. Nema novih formi: novih oblika življenja, ponašanja, izražavanja, saradnje. Ishod je ova plitka i skućena stvarnost, u kojoj smo zatečeni, čiji su nam osnovni postulati nametnuti, ali koju, između ostalog, samo nikako tek negde na kraju, reprodukuje i naš akutni nedostatak mašte (sada već i inteligencije, ali to je skoro isto). Ne stvaramo, ne pokušavamo ništa novo – iako se sve ono staro, što tako uporno ponavljamo, na svakom planu, od ličnog do „političkog“, toliko puta pokazalo kao samoporažavajuće. Neko bistriji, odavno bi preispitao sve stare postulate i krenuo drugačije, u svemu.

U ovom trenutku, usred ovog najnovijeg talasa politikantskog meningitisa (izbori u Srbiji 2023, naročito situacija u Beogradu), ta perspektiva izgleda još udaljenija. Opet, po ko zna koji put, vidi se koliko smo u tom pogledu zaribali. Toliko smo „misleći“, inteligentni, maštoviti i širokih vidika da izgleda znamo za samo jednu *ozbiljnu* formu društvenog ponašanja i delovanja: „politiku“, u njenom najsvedenijem, najidiotskijem, reketaškom i brutalno oportunističkom izdanju (primer, jedan od bezbroj: „zeleni levičari“ u koaliciji s najokorelijim kapitalističkim tajkunom). To više ne liči ni na šta. Probijeni su svi pragovi bizarnog, kontradiktornog, tupavog. Podrazumeva se da ovo pre svega važi za ono što ovde u Srbiji nastupa kao „građanska opozicija“, onoliko „leva“, „desna“ ili „centrirana“ koliko joj se prohte, budući da se ona najglasnije preporučuje kao spasonosna alternativa: dakle, za „Vučićeve“ robove, *one prave*, za one koji su toliko opsednuti tom jednom figurom – negativno, naravno – da ona i doslovno vlada svim njihovim mislima, očekivanjima, ponašanjem, komunikacijom, percepcijom (da su na meskalinu, imali bi bolju predstavu o stvarnosti; bili bi, ako ništa drugo, manje zatečeni, manje u čudu, itd.). I doslovno su „posednuti“, u vlasti svog demona. U jednom od tekstova koje smo nedavno predstavili¹, Adorno nas upozorava na teror „bespojmovne (beslovesne) prakse“ i naročito na fenomen „personalizacije“, odavno znan u sociologiji, na pojednostavljeno tumačenje društvene stvarnosti, koje od jedne figure ili jednog prolaznog režima ne vidi činjenice ljudskog stanja. Samim tim, ne vide se ni prava pitanja, pravi problemi. Ali u klimi koju imamo ovde, nikakva upozorenja ili argumenti više ne znače ništa.

Naravno, onima koje zanima samo vlast, odnosno sprovođenje neke konkretne političke (interesne) agende, nikakva šira ili dublja perspektiva nije ni potrebna. Naravno da su fokusirani na glavnu prepreku. Ali šta je s nama ostalima? Dokle više ta malograđansko-seljoverska fascinacija sferom moći? Šta očekujemo od toga? I od koga?

Ta jedna forma, taj jedan obrazac ponašanja, zavladao je skoro svuda. Ceo univerzum ličnih i zajedničkih mogućnosti – drugih formi, smislenijih, uzbudljivijih, plemenitijih – ostaje potpuno neistražen.

Podrazumeva se i da ovo govorim dobronamerno. I sigurno ne kao neko ko je „iznad“ svega toga. Naprotiv, nemam nikakvu odbranu, to me kida, do najcrnijih misli, kao i još neke najbliže prijatelje, koji takođe jedva izdržavaju taj pritisak – od tog JEDNOG, masivnog malograđanskog tela, samo posvađanog unutar sebe. Ali samo još jednom ilustrujem koliko bi toga trebalo zaista promisliti i prodiskutovati, a ne uzimati zdravo za gotovo. Vapim, pomalo kao u svoje vreme i Pazolini...

---

¹ <https://anarhisticka-biblioteka.net/library/theodor-adorno-aspekti-novog-desnog-radikalizma-sr>

Nastavljamo uskoro. Jesenje ukazivanje smo propustili, iz opravdanih razloga, ali možda nas čeka jedno zimsko. Nadamo se tome.

Do tada, hvala svima na pažnji, brzi i podršci!

Sve najbolje, drage i dragi moji, i srećno u novom letu!

Toliko u ovom javljanju, hvala na pažnji, živeli, ćao

a.

šalji što dalje

(odjavna špica)

Žan Hans ARP: DADALAND, novo izdanje

Sreda, 3. januar 2024, 11:01

U ovom žurnalu:

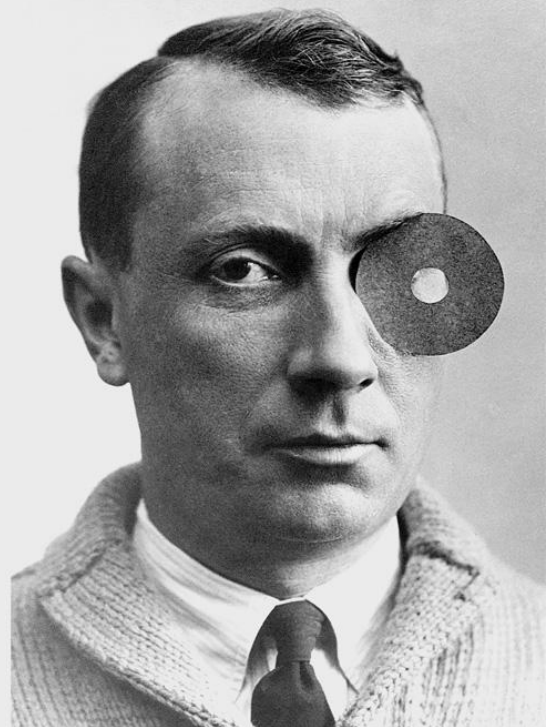
1. Leteći Alzašanin
2. Odjavna špica

ŽAN HANS ARP DADALAND : POEZIJA, OSVRTI, RAZGOVORI 1912-1966.

ŽAN HANS ARP : DADALAND

Iz teksta:

„... ja pumpam prirodu. ti pumpaš umetnost.“ (1931)

„Ići brže, zakoračiti dalje, skočiti više, udariti jače, to je ono za šta je čovek spreman da plati najveću cenu. male folklorne pesme vremena i prostora izbrisane su cerebralnim sunderom. da li je ikada bilo veće svinje od čoveka koji je smislio izreku vreme je novac.“ (1932)

„Neki od nas su živeli u sivim ćelijama, a naše parče zemaljske radosti bilo je sićušno. Ali zato su nas posećivali anđeli. Anđeli nisu ekonomisti. Oni veličanstveno rasipaju svoju svetlost.“ (1949)

„Hteo sam da pronađem drugi poredak, drugu vrednost za čoveka unutar prirode. On više nije mera svih stvari, on ne može više da sve svodi na svoju meru; naprotiv, i čovek i sve druge stvari treba da budu kao priroda, bez mere. Hteo sam da stvorim nove pojave, da iz čoveka izvučem nove oblike.“ (1948)

„Dada je revolt nevernika protiv neverovanja.“ (*Dada sinod*, 1957)

„Dada se gnušala rezignacije. Govoriti samo o onoj haotičnoj nerealnosti dade i ne prodreti do njene transcendentne realnosti, znači ograničiti se na bezvredni komadić dade. Dada nije bila farsa.“ (1949)

Itđ.

Na početku nove sezone, polećemo s Arpom.

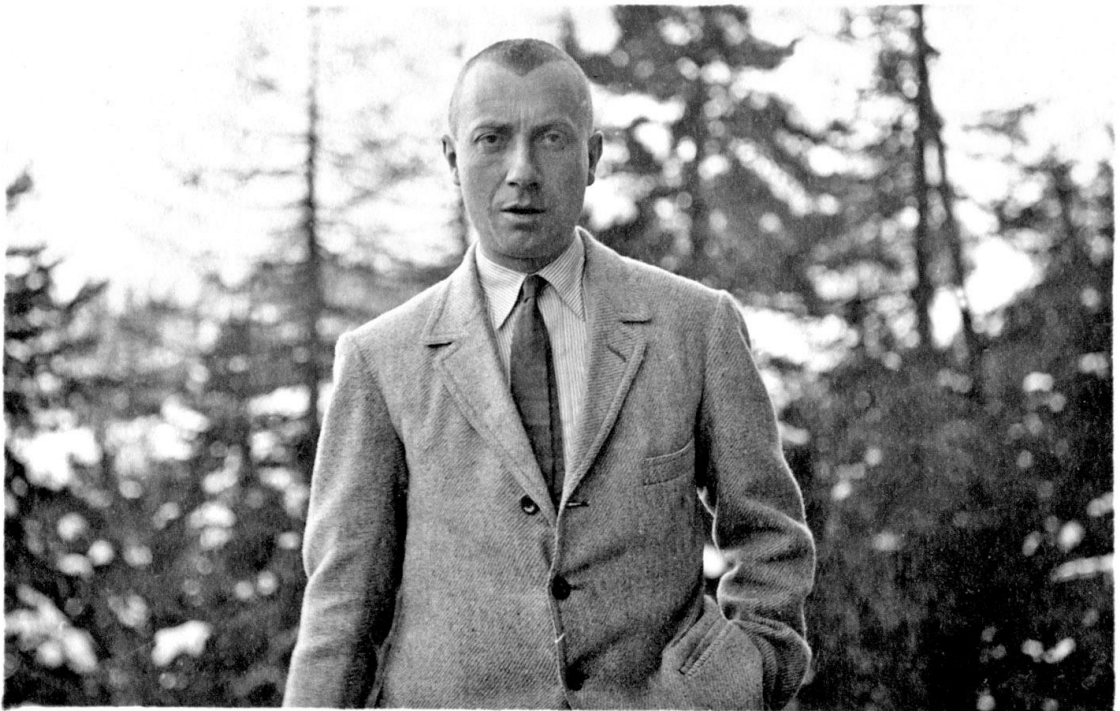
Sve do skora, na štandu smo imali samo onaj prvi, kraći izbor njegovih tekstova. Ne mogu to sad da rekonstruišem, ne znam kako je počelo to s dadom, šta sam uradio kao prvi buklet, ali možda u početku beše upravo Arp. U svakom slučaju, takav utisak ostavlja, svaki put kad se osvrnem na njega: imate osećaj da ste na izvoru, u dodiru s nečim iskonskim. Ni taj prvi izbor nije bio tako mali, ali sada je bar tri puta duži. To nije moglo da stane u jedan buklet, ali zato može u tri. I tako, pored Pazolinija, na štandu sada imamo još jedan komplet:

Žan Hans Arp, *DADALAND: Poezija, osvrti, razgovori, 1912–1966*

Komplet od 3 bukleta: 76 + 72 + 84 str, 13,5 x 20 cm (sve na našoj stranici).

Tu je i web prezentacija, usklađena s tim bukletima, pre svega tekstualno, dok je izbor i raspored ilustracija nešto drugačiji (različiti mediji, svaki sa svojim prednostima i ograničenjima).

Kako je sve i dalje otvoreno za nove priloge, ostajemo u radnoj formi bukleta. Ali recimo da je ovo obavezni, mada prilično golemi minimum, kada je reč o Arpu – velikom, dobrom Arpu, našem alzaškom vilenjaku, našem pupku, brku i maloj mandolini, našem dada-lami, sa frizurom u špic...

Arp, Weggis (Švajcarska), 1910.

Nema ničeg što bi u ovom trenutku bilo udaljenije od ove naše stvarnosti. Prema tome, istinito je, relevantno, nasušno. Doslovno hrana (čista *manna*).

Ovo izdanje treba smatrati za našu alfu i omegu, da se ostali ne uvrede.

Toliko u ovom javljanju, hvala na pažnji, živeli, ćao

a.

šalji što dalje

(odjavna špica)

O nekim društvenim ritualima ili Nikada ne glasaj

Ponedjeljak, 8. januar 2024, 16:28

U ovom žurnalu:

1. Još malo o nekim društvenim ritualima (a naročito o jednom)
2. Politički buntovni, kulturološki lojalni
3. Dva primera (Debor i Pazolini)
4. Odjavna špica

„Na osnovu realizma i dostignuća ovog veličanstvenog sistema možemo lako proceniti lične kapacitete izvršilaca koje je iznedrio. U stvari su obmanuti u svemu i mogu samo da trabunjaju gluposti o lažima – ti bedni najamni radnici koji umišljaju da su vlasnici nečega, te mistifikovane neznalice koje sebe smatraju obrazovanim, ti živi mrtvaci koji veruju da njihovo glasanje nešto znači.“ – Gi Debor, *In girum...*, 1978.¹

„Svaki glasač ima daleko veće šanse da ga na putu do glasačkog mesta lupe kola nego da time utiče na ishod izbora, a o nekoj promeni stvarnog života da i ne govorimo.“ – Bob Black, „Electing not to vote“, 1985.²

„... Sada je neki drugi vek
Civilizacija još uvek vuče
svoje telo unakaženo amputacijama i bolestima
Kupuje nova sedla za svoje verne sluge
Dok majke plaču pred zaključanim šumama
Pred ograđenim morima
Dajte mi san košmar bilo šta
Dajte mi smrt u kolevcu moderne
Zaborav
Ne želim više da vas se sećam“

– Goran Mars, „Prošlost“ (sam kraj poeme), Vankuver, 2022.

U žurnalu o Pazoliniju, koji je, srećom po moje duševno stanje, naišao i na neke dobre odjeke, pored onih drugih (nažalost, i među prijateljima i čitaocima, mada se to moglo očekivati), rekao sam kako u svojoj slepoj, „bespojmovnoj“ lojalnosti nekim društvenim ritualima, u ovom slučaju onom „demokratskom“, od nekih političkih figura ili nekog aktuelnog, prolaznog režima ne vidimo činjenice ljudskog stanja (fenomen „personalizacije“, na koji upozorava Adorno). Sada bih se osvrnuo samo na jednu od tih činjenica: na ono što radimo ili ne radimo SVAKOG DANA.

---

¹ <https://anarhisticka-biblioteka.net/library/guy-debord-in-girum-imus-nocte-et-consumimur-igni>

² <https://lib.anarhija.net/library/bob-black-electing-not-to-vote>

Da odmah skrenemo pogled s nas, ka nečemu drugom, ali što nam opet može pomoći da bolje sagledamo našu situaciju. U ovim stvarima, svi smo skloni da na kritiku ili neslaganje reagujemo prilično histerično. Ovako, makar na trenutak, izbegavamo taj prvi kuršlus i otvaramo prostor za mirnije sagledavanje (do novog kuršlusa, verovatno!).

Gi Debori i drugari, na Petoj konferenciji SI, u Geteborgu, 1961.

Pogledajmo Gija Debora i situacioniste. Gi Debor nije glasao nikada u životu (za razliku od mene). Nije glasao čak ni u svom najranijem punoletstvu, kada je stekao pravo glasa i kada je još mogao imati nekih iluzija. Već sa 19 godina (rođen krajem 1931) bio je s letristima Isidora Izua, a s jedva 20 snimiće (ili recimo, komponovati) svoje prvo remek delo: film *Urlici u slavu de Sada* (1952). Francuska je za njegovog života prolazila kroz vrlo burne periode. Da li bi neko sada mogao da kaže da je tim neglasanjem Debor prećutno podržao ovu ili onu stranu ili status quo? (To je najčešći prigovor nama neglasačima, ne samo s jedne strane.)

Ne: RADIO JE NEŠTO DRUGO. Sve vreme, stalno, svakodnevno. Nije traćio život po fakultetima, nije radio po firmama (iako mu se to nije moglo tek tako), probijao je izlaz iz tadašnjih ili možda uvek istih psihopolitičkih fiksacija, razvijao kritiku, gradio svoj život po sopstvenim strastima i zamislama, ne po nekim bihevioralnim klišeima, ponašao se autonomno. Stvarao je i ukazivao na nove oblike življenja, borbe i saradnje – i uživao u društvu slično nastrojenih duhova. Uz sve kontradikcije, nedorečenosti i nužna ograničenja (živeo je u istim opštim uslovima kao i mi danas) razvio je jedno iskustvo koje je STALNO NARUŠAVALO status quo – onaj kulturni, ne samo neki režimski.

Ako to „kulturni“ nekome izgleda suviše široko ili apstraktno, da podsetimo: kultura je način na koji provodimo dan i noć, na koji se ophodimo jedni prema drugima, na koji mislimo, na koji se izražavamo, sanjamo, dišemo; to su naš način i poimanje života, dakle ono što leži dublje od često zanemarljivih razlika u programima, aspiracijama i ponašanju političkih konkurenata.

Šta ima životnije od „kulture“, od tog konkretnog načina na koji provodimo svoje dane i noći na ovoj planeti? Kako to u ovoj našoj kulturi ne samo da ne liči ni na šta nego ima i očigledno pogubne posledice, kritika i napad u toj ravni nameću se kao nešto nasušno.

Debor to nije radio tek sporadično, u „slobodno vreme“ ili samo vikendom. Drugačije izraženo: o njemu i ostalima možemo reći sve samo ne i da su bili MALOGRAĐANI.

To je suština. Ceo predstavnički sistem, celo zdanje takozvane „demokratije“, podešeno je u skladu s velikom podelom rada i uloga i namenjeno je nama, izvršiocima i „korisnicima“ – malograđanima. Onima koji *svakodnevno* ne rade NIŠTA na svojim životima, koji nemaju nikakvu predstavu o samoodređenju i autonomiji, koji poslušno obavljaju svoje radne zadatke (neki nimalo veselo, mnogi uvek s previše žara i poistovećivanja), vode svoje male firme, uredno popunjavaju aplikacije za svoje „nezavisne“ umetničke ili aktivističke projekte, igraju svoje uloge (ovaj ili onaj bihevioralni kliše, u rasponu mnogo širem od onog koji je nekada važio za malograđanštinu, tako da to sada obuhvata skoro sve vrste frizura i oblike ponašanja) – da bi se onda, uvek na znak sa strane i odozgo (čak ni kao leminzi, jer oni reaguju na neki znak iznutra) oduzvali pozivu na učešće u „demokratskom“ ritualu i dali svoj glas nekim drugim malograđanima, u ulozi političara. Tada umišljaju da su buntovni, „misleći“, odgovorni. Ovo poslednje tako što – prethodno već procesirani i uslovljeni u svakom pogledu – biraju kome će *preputiti* glavnu odgovornost za svoje živote, za svoje ulice i gradove, za svoja mala mesta, za svoju decu.

U svakom slučaju, reč je o toliko sporadičnoj i izmanipulisanoj aktivnosti, da se to može shvatiti samo kao još jedan oblik pasivnosti.

Naravno: u takvom sklopu živimo, u takvoj kulturi. Sve „košta“, svako mora da radi, na šta mu odlazi najveći deo vremena i energije. Ovaj tip društva – masivna tehnička organizacija – potpuno nas prevazilazi. Ništa što je neophodno za život ne možemo da obezbedimo autonomno, bilo lično ili komunalno (samoorganizovano). Nemamo kad. Zna se čiji je to posao, itd.

To je ta beda koju svakim svojim izlaskom na izbore uporno reprodukujemo. Prostor za neki otklon ili pomak zaista nije komotan. Ali to bi se makar moglo dovesti u pitanje, postati tema, *između nas*. Već to bi bio ogroman pomak, veliki korak izvan cele te klopke. Ali toga ovde nema na vidiku.

Kao što kaže naš drugar Bob Blek: „Kaže se kako demokratija promoviše dijalog. Ali gde je dijalog o samoj demokratiji?“³

Taj strašni nedostatak dijaloga o toliko toga što se prihvata zdravo za gotovo, ne samo u ovoj stvari, parališe i obogaljuje svačiju misao. Ni ja ne mogu do kraja da dokučim da li ovakav stav prema „izborima“ ima neke izuzetke, da li ima situacija u kojima vredi ući u taj proces makar zato da bi se odagnalo najgore.⁴ Ali čim *požurimo* da razmišljamo na taj način, opet zatvaramo vrata za nešto *novu*, za neku novu ljudsku situaciju.⁵

Ipak, nešto je jasno. Svako ko prestane da se igra „politike“, ko razveže svoja očekivanja od sfere moći, ko odoli tom strahovitom pritisku režimskog ili antirežimskog konformizma (u Beogradu ne možete opstati u najširem „kulturnjačkom“ miljeu ako se prethodno ne legitimisete nekom antirežimskom doskočicom, s liberalnih, dakle malograđanskih pozicija, naravno; i dalje možete biti svinja, đubre, najgori oportunist i šičardžija, ali takvo legitimisanje vas razrešava svih grehova), svako ko odbaci oportunistički rezon i pređe na odlučno etički i *urkomunistički* stav – zajedništvo, kvalitet naših odnosa, a ne opsednutost „materijalnim uslovima“, ne ekonomska ucena i vlast (sve suprotno marksističkim levičarima, koji ostaju u rupi opsesivnog materijalizma) – unosi u taj delirijum nešto istinski subjektivno, dakle ljudsko, čime i nehotično drži taj prolaz otvorenim za još nekog, ko se u ovom trenutku još koleba ili misli sve suprotno. Ne mora se biti Debor, ne mora se biti neki licencirani „autor“, treba samo *svakodnevno svedočiti taj etos*. Prilika ima bezbroj. I to nas onda vodi dalje, budi drugačije raspoloženje, stvara nove situacije i konstelacije, otvara neki novi prostor. Nije da nemamo šta da radimo.

Mogao sam da navedem i drugi primer: Pazolinija. On je uvek izlazio na izbore. Što se toga tiče, prvo možemo da parafraziramo Sartra (povodom Valerija, koga su tadašnji francuski komunisti odbacivali kao pesnika i mislioca, zato što je „bio malograđanin“): da, Pazolini je bio glasač, ali nije svaki glasač Pazolini. Pogledajmo šta je sve radio pored toga i kakav je to nemir *stalno* unosilo u italijansko društvo (a onda i mnogo šire, kao što znamo).

Opet je to bio napad na nešto dublje od skoro zanemarljivih „političkih“ razlika, napad na ovu kulturu, na naše predstave o životu i svakodnevno ponašanje. Ali da, izlazio je na izbore – i uvek glasao za KOMUNISTIČKU PARTIJU ITALIJE. Kakva god da je bila i koliko god da ju je kritikovao, kako nije bila državna vlast, u njoj je još video neko obećanje. Ne umem to do kraja objasniti ni sebi, ali s njim je to bilo tako.

---

³ <https://lib.anarhija.net/library/bob-black-debunking-democracy>

⁴ Neka kritična lokalna pitanja, izgradnja ili neizgradnja nečega, neka referendumska, odnosno nepartijska pitanja, pretnja rata ili ogoljenog fašizma, ne nekog koji svako otkriva čim nabasa na nešto što mu nije po volji, nesnosna socijalna politika, nemogući radni uslovi, društvena diskriminacija, i sl. Problema ima bezbroj i svaki nas zadržava u istom začaranom krugu. Tu se nešto mora preseći.

⁵ Ako za trenutak i ostanemo u toj ravni, činjenica je da izbor ponekad može biti toliko bedan, kao danas u Srbiji, da je i puko neglasanje, bez druge argumentacije, jedino ispravno. Kriza samog izbornog procesa, zbog prevelike neizlaznosti, morala bi, makar teoretski, navesti sve aktere da preispitaju svoje ponašanje. I to je verovatno iluzija, s obzirom na to o kakvim je akterima reč, ali koja ipak nešto osvetljava, u kakve sve čorsokake možemo dospeti. Naravno, „dobro“ i „loše“ svako vidi drugačije, sve zavisi kojim se vrednostima rukovodimo, a podrazumeva se i da je košmarna stvarnost Srbije mnogo složenija od lakonske konstatacije da su svi podjednako i na isti način loši. Detalja i paradoksa ima previše za svačiji mozak. Ali ovde se pre svega bavimo „korisničkim mentalitetom“, koji samo nešto hoće ili neće, i to očekuje od nekog drugog. Uzgred, „korisnik“ je isto što i „potrošač“, ali kako ovde govorimo o očekivanjima u sferi usluga i opštih uslova, taj izraz je prikladniji.

Federico Patellani, „Campagna Romana: Occupazione delle terre“, 1946.

Za koga se ovde glasalo? Za liberalne „zelene levičare“ u koaliciji s kapitalističkim tajkunom, kao glavnim stožerom, pre toga i u „taktičkoj“ koaliciji s ljotićevcima („Dveri“) – kao što su tokom CELIH devedesetih naši antinacionalistički „građani“ bili u čvrstoj koaliciji s uberčetnikom Draškovićem... Taj im je bio dobar: protiv režima i, kao „pravi“ četnik, anglofil, a ne rusofil, koji je makar do 1999. na ulice mogao da izvede najviše ljudi... Najgnusniji oportunistički rezon. I tu se od tada ništa nije promenilo.

(I sam sam išao na proteste gde bi se smenjivali uvek isti govornici: Drašković, s celom ravno-gorskom svitom, zatim Đinđić, Vesna Pešić, Korać, itd. Red prozapadnjačkih četnika, red liberala. I to je ta „građanska opozicija“, ta „Druga Srbija“, u kojoj su „antinacionalistički“ malograđani iz drugih bivših republika Jugoslavije – neki malo „levlji“, neki „centrumaši“ – videli ili i danas vide nešto pozitivno, jer eto, „nisu nacionalisti“... Nije ni Kapital, kad smo već kod toga. On je vrhunski antinacionalista. To nije dovoljan atribut.)

Samo ilustrujem dokle smo došli, sa svom našom pameću, imaginacijom, kultivisanošću i širinom.

Najličnije, reagujem ovako zato što se pokazalo da ovo što radimo – sa svim tim misliocima kojima se toliko divimo – nekim prijateljima i čitaocima izgleda služi samo za ukras. Ili za ko zna šta. To inače često biva, ne možete sanjati kako će neko nešto shvatiti ili povezati, iz ko zna kojih poriva, ali onda tu istu, blaženu labavost, koja može samo da pravi jaz, primetite i kod onih koji su vam posebno dragi – ili kod nekih drugih, u osnovi bezazlenih, ali na čije su vam prenemaganje otišle cele godine i dobar komad živaca. To prosto govori do koje mere naš odnos nije ozbiljan. Ovo što radimo je „lepo“, „divno“, „sjajno“, ali zna se šta je jedino „ozbiljno“ – „politika“, vlast, samo ona ima moć da menja stvari... – i ko su, shodno tome, relevantni mislioci... S druge strane, imamo Debora, Adorna, Pazolinija, Bleka, Zerzana, Kamata, Elila i ostale, zbog kojih smo se ovde našli, a da niko nikog nije vukao za rukav. To nisu nikakvi autoriteti već naši sagovornici, neki i pravi drugari, od kojih ima šta da se čuje. Dolaze iz drugačije društvene klime, iz ranije faze ovog istog pakla, ali u kojoj su još mogli da se formiraju mnogo promišljeniji, potkovaniji, lucidniji i žilaviji karakteri, u odnosu na doslovno sve što imamo danas. I umesto da takve glasove shvatimo *zaista* ozbiljno, kad su nas oni već tako neodoljivo privukli – a to znači, da sami prepoznamo ono što je u tome *obavezujuće*, za ličnu orijentaciju i *svakodnevno ponašanje*, ako smo još u potrazi za nekim boljim iskustvom, za boljim odnosom između ljudi – kako se približe neki izbori, počinjemo da citiramo nekakvog Ćutu, Marka Vidojkovića, Cecu Bojković, Latinku Perović, izlapelog Gorana Markovića... Ako baš i ne marimo za takve „mislioce“, opet se postrojavamo na nečiji znak sa strane i ponavljamo iste kompulzivne gestove – umesto da se okrenemo jedni ka drugima i vidimo gde smo to zabasali, šta nam je činiti, šta zaista hoćemo.

„Živi sreću žive. To je jedina politička institucija koja nam je potrebna...“

Naravno, tu su i oni u čijem držanju nema ničeg neozbiljnog, ali koji su očigledno u svojim dilemama, previranjima, krizama – i koje sve ono što nas svakodnevno melje izgleda vodi u neka olaka, prividna rešenja, makar u ovoj stvari. Šta god da vas drma, kida ili uljuljkuje, molim vas razmislite još jednom o svemu.

Pravi život je negde drugde. To prosto mora biti nešto drugo, a ne *ovo*. Jednostavno moramo ići dalje od te degradacije.

Toliko u ovom javljanju, hvala na pažnji, živeli, ćao

a.

šalji što dalje

(odjavna špica)

Na put se mora poći

Još par crtica o kulturi, „bihevioralnim klišeima“ i samoodređenju

1

Moglo bi se reći kako svaka kultura ima svoje „kliše“, modele ponašanja, uvek u nekom određenom rasponu. I zaista je tako, samo što je u ovoj našoj kulturi taj raspon podešen prema zahtevima „čudovišnog apsoluta proizvodnje“ (Adorno, *Minima moralia*, „Posveta“). Svaka kultura ima svoju materijalnu sferu, ali ova naša je *opsesivno materijalistička*. Sve je podređeno tome. Neki sigurnosni ventili, koji pište stalno, na sve strane, tome samo doprinose, nisu dokaz za nešto suprotno. Neki prostor za „osobenost“, u svakom od tih neautonomno kreiranih kalupa, uvek postoji; možete biti malograđanin ili malograđanka na hiljadu i jedan način, od kojih neki mora biti „samo vaš“. Ali imperativi koji sve to diktiraju melju nas i deformišu u srži. „Kulture su programi za ljudske aktivnosti, a ne za firme“, kaže negde Ivan Ilić.¹ Kultura nije ni servis za „zadovoljavanje ljudskih potreba“: prava ili dobra kultura treba samo da omogući ljudima *da dišu*, da uopšte uđu u proces „individuacije“, što podrazumeva i slobodnu interakciju s drugima, u stalnom tkanju zajedničkog života, same kulture, njenih konkretnih formi, izraza, nijansi, detalja. Ništa idealno, jer u ljudskom svetu toga nema – ponori ljudske čudi i druge nevolje garantuju sasvim dovoljno komplikacija – samo prostor da se na put krene... U ovom radnom logoru, ostajemo beskrajno daleko od toga.

---

¹ <https://anarhisticka-biblioteka.net/library/ivan-illich-paralizirajuci-intenzitet-trzista>

Caspar David Friedrich (1777–1840), „Auf dem Segler (Na jedrenjaku)“, oko 1818.

Nešto što verovatno nećemo skoro videti u celini, ali što se direktno nadovezuje na ovde razmatrana pitanja. Naročito na ono ključno, pitanje samoodređenja, nasuprot, za mnoge, neodoljivoj sili inercije – socijalne, bihevioralne, mentalne; ili prostije, konformizma, mada su svi ti izrazi odavno ozbiljno izlizani: svi ih tako značajno potežu, kao da su iznad toga, ali bez posledica, i dalje do guše u tome, svako na „svoj način“, u ma kojem izabranom društvenom miljeu ili sferi delovanja.

Adorno u radio debati s Arnoldom Gelenom (Gehlen, 1904–1976), konzervativnim sociologom i filozofom – između ostalog, i s ozbiljnijim nacističkim dosijeom, za koji je donekle uspeo da se iskupi (recimo tako). Adorno je umeo da ceni Gelenova razmatranja o umetnosti i estetici, i zbog toga je s njim bio u prijateljskoj prepisci, mada nikako nije delio i njegova shvatanja društva i institucija. Ovde se hvataju u koštac upravo na tom terenu:

GELEN: Da, dete koje se drži za majčinu suknju, u isti mah je ispunjeno strepnjom i ima minimum ili optimum sigurnosti koju ta situacija proizvodi. Ali gospodine Adorno: vi naravno u tome opet vidite problem autonomije. Da li zaista verujete da treba da očekujemo da svako ponese to breme brige o principima, neprekidne refleksije, stalnog rvanja s posledicama životnih zbrka, da bi mogao plivati slobodno? To je ono što bih zaista voleo da znam.

ADORNO: Na to pitanje mogu vam dati vrlo jednostavan odgovor: da! Imam svoju ideju o objektivnoj sreći i objektivnom očajanju, i na osnovu toga mogu reći da sve dok ljudi izbegavaju da preuzmu svoje breme, da prihvate potpunu odgovornost i samoodređenje, sve njihovo blagostanje i sreća na ovom svetu biće samo iluzija. Mehur, koji će jednog dana pući. A kad pukne, to će imati užasne posledice.²

Sada nećemo ići dalje, ali nema u tome nikakvih nerealnih ili prevelikih očekivanja od „običnog sveta“. Niti je zapravo reč o nečijim „očekivanjima“ već o jednom neumoljivom životnom aksiomu: ako sami ne oblikujemo svoje živote – „sami“: svako pojedinačno i u slobodnoj interakciji s drugima, bez ikoga sa strane ili odozgo – ako ne tražimo svoj put, izraz, poetiku, ako *mi* sami ne gradimo celu sferu ljudskih odnosa, to onda znači da se glavno zlo već dogodilo: da smo ili prisiljeni ili *podlegli iskušenju* da odgovornost za svoje živote, za njihov glavni oblik i sadržaj, prepustimo nekom drugom, ko o tome može imati vrlo nezgodne ideje. Recimo: opsesivno, manijakalno materijalističke, akviziterske, despotske. To je kulturni ishod koji se nama zalomio. I tako se može živeti, to je očigledno – baš kao i najstrašnije posledice koje takvo stanje ima u svakoj ravni, niži i trenutku ljudskog postojanja.

Na put se mora poći. Treba se izboriti za taj prostor.

AG, januar 2024.

---

² „Ist die Soziologie eine Wissenschaft vom Menschen?“ (3. II 1965), *Adornos Philosophie in Grundbegriffen*, ed. Friedemann Grenz, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1974, str. 250.

Distribucija, podrška, dalja razrada

Stalna poruka sa stranice anarhije/ blok 45

Gargojlo na Bulevaru Revolucije svakodnevnog života (Beograd). Foto: AG, 1. I 2023.

„Poznato je da je (bilten Letrističke internacionale) *Potlač* dobio ime po pretržišnom obliku razmene dobara kod severnoameričkih Indijanaca, zasnovanom na reciprocitetu dragocenih poklona. Taj besplatni bilten mogao je da distribuira samo dobra koja nisu namenjena prodaji, a to znači – samo *nove probleme i želje. Razrada tih tema od strane drugih osoba bila bi jedini adekvatan uzvratni poklon.*“ – Gi Debor, „O ulozi *Potlača*, nekad i sad“, 1959.¹

Štampane primerke naših izdanja možete preuzeti, u principu, u svakom trenutku, u Bloku 45. Ponekad se možemo dogovoriti i drugačije. Ovo pre svega važi za knjige, budući da su bukleti pripremljeni tako da svako može da ih štampa. Ali, ovako se mogu dobiti i neki bukleti (u našem formatu i opremi, onako kako ih inače pravimo), ako ih trenutno ima. Ako vas nešto zanima – neki naslov, neko pitanje ili stvar u celini – samo se javite.

Ponekad se ukazuje na malim sajmovima knjiga ili u nekim sličnim prilikama. Male pučke fešte: to je naš format. Ali takvih prilika je premalo. I dalje ne uspevamo (ovo pišem u januaru 2023) da nađemo neko trajnije mesto za naš štand, odnosno, način za iole redovnije direktnu distribuciju. Otvoreni smo za sve predloge.

PODRŠKA: to zavisi isključivo od vas. Glavna podrška je da širite glas (ad hoc mailing liste, direktne preporuke, nasumično i ciljano rasturanje naših izdanja i amblema, itd.). Zatim, ili ipak pre svega, da ono što ste ovde pronašli i što vas je posebno podstaklo, razvijate dalje, u svom životu i okruženju, na svoj način – luđički, autonomno, bezuslovno („bodro, smelo, umetnički“). Zatim ono materijalno: prilozima, materijal, oprema, razno. Sve to može kako god hoćete, imamo sve račune, uvek se možemo videti ili dogovoriti, ali bitno je da ništa od toga *nije uslov* da se nešto dobije ili nečim raspolaze. Nekih drugih sponzora ili ličnih resursa nema. Tu su samo oni kojima je stalo da se ova stvar nastavi.

LIČNO I LOKALNO: iskoristite ovaj resurs, kao i našu zajedničku arhivu, ANARHISTIČKU BIBLIOTEKU, za razvijanje vlastitog štanda (usidrenog ili letećeg) ili nekog drugog oblika direktne distribucije.

Ovo je samo osnovna informacija o uvek kritičnom pitanju distribucije. Raspravu o razlozima za baš ovakav način delovanja i drugim pitanjima nastavljamo preko ŽURNALA (liste) anarhije/ blok 45 i naravno direktno: ako nema druge, preko ovog kanala, inače uživo, gde god i koliko god je to moguće.

Hvala svima na pažnji, brizi i podršci. Veliki pozdrav i od Gargojla, u čijem se znaku sada odvija glavni deo naše knjiške produkcije (edicija *Gargojlo predstavlja*).

AG, januar 2023.

---

¹ <https://anarhisticka-biblioteka.net/library/letristica-internacionala-veliki-potlac>

Naš štand u knjižari BEOPOLIS, tokom trodnevnog UKAZIVANJA GARGOJLOVOG, 10–12. VII 2023. Hvala divnoj ekipi iz BEOPOLISA, na trudu, podršci, druženju i spasonosnim elektrolitima! Strašna vrućina beše. Oko našeg štanda, uprkos tome i svemu ostalom, fešta. Nastavljamo s tim, uskoro, nadam se. (AG)

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Aleksa Golijanin
Na put se mora poći
Izbor iz žurnala anarhije/ blok 45: jesen 2023. – zima 2024.
2024.

Žurnali anarhije/ blok 45, <http://groups.google.com/group/blok45>
Priredio AG, januar 2024, <https://anarhija-blok45.net>

anarhisticka-biblioteka.net